

Hovedforedrag ved Odd Bondevik

I Jesu Kristi tjeneste. Ansvar og medvandring

Kjære kirkemøtedeltakere.

Da jeg fikk oppdraget å holde foredrag på årets kirkemøte, tenkte jeg meg at det måtte ha form av et tradisjonelt foredrag, logisk og veldisponert, slik jeg er vant til, og som jeg behersker noenlunde bra. Etter hvert har foredraget fått en form som er uvant for meg og kanskje også for dere. Det jeg har på hjertet er knyttet til noen bilder fra Jesu liv, slik Johannesevangeliet tegner dem for oss. Jeg har ikke til hensikt å tolke teksten, men snarere å reflektere over bildene. De er tegnet av evangeliets forfatter, men refleksjonene er mine.

Etterfølgelse

Det første bilde har vi ofte sett: Døperen Johannes står sammen med to av sine disipler. Jesus kommer gående og Johannes sier: "Se der er Guds lam". De to disiplene hørte hva han sa og fulgte etter Jesus (Joh. 1, 36-37). Siden var det flere andre som gjorde det samme.

Det dreier seg altså om etterfølgelse av Jesus. Enkelt sagt er det dette kristentroen handler om. I en tid med mange tanker om religiøse spørsmål, må vi våge å si det. Troen innebærer å ta stilling til ham. Det betyr ikke en smalsporet form for kristendom. Vi skal stadig minne oss selv og andre om Gud som skaper og oppholder. Frimodig skal vi tale om Ånden og dens gaver og om det kristne håp. Bibelen inneholder en rikdom og et mangfold som vi ikke har oppdaget for alvor.

Likevel kommer vi ikke utenom at Jesus, ifølge samtlige evangelier, utfordret til å ta stilling til ham selv. "Kom til meg" sa han til dem som strevde med livet sitt. Vår skjebne i Guds dom vil bero på om vi bekjenner hans navn for menneskene (Matt. 11,28 og 10,32). I hans navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag (Luk. 24,47). Derfor kommer vi ikke utenom at kristentro er Kristus-tro. Den er ikke først og fremst et læresystem, et livssyn eller en kulturarv, men et personlig forhold til Jesus som herre og frelser. Dette er utfordrende tale i en tid med mye uklar lengsel. Vi kan gjerne diskutere når, og på hvilken måte dette skal sies i møte med søkende mennesker, men dersom vi viker unna i redsel for å støte noen, svikter vi det oppdrag Jesus har gitt oss.

Det er også noe annet som bryter med vår tids uforpliktende tenkemåte: etterfølgelse innebærer oppbrudd. Det skjer noe radikalt i ens liv. Ingenting er som før. Peter forlot sine garn, Matteus sitt kontor, døperens disipler sin mester. Vi er merkverdig engstelige for å betone skillet mellom tro og vantro. I livets mangfoldige virkelighet kan det være gråsoner og glidende overganger, det er de fleste klar over. Likevel forteller evangeliene oss at det er forskjell på å bli værende i det tilvante og å begynne vandringsen med Jesus. Dette må vi våge å utfordre folk på. Jesus var i alle fall tindrende klar: "Følg meg", sier han, om det enn vil koste, ja selv om du må oppgi noe av det som er deg mest kjært.

Det betyr ikke at de som følger ham har gjort seg fortjent til det. Heller ikke betyr det at vi forstår alt ved hans person. Å følge etter betyr å være disippel " eller "læresvein" som det heter på nynorsk. Vi starter som uferdige, men lærer underveis i følge med Mesteren. Dette har brodd i to retninger. Den svenske forfatteren og teolog Runar Eldebo har tatt et oppgjør med den forsiktede og uprofilerte kirke som er fornøyd med å tilby lite. Også hos oss har vi hatt en tendens til å romantisere den enkle og vage barnetro i stedet for å utfordre folk

til å vokse som kristne. Denne vekst skjer under vandringen i følge med Jesus.

Men det har også brodd mot oss etablerte som ofte har vært for kritiske til dem som er uferdige, famlende, men som likevel vil vandre sammen med oss på troens vei. Vi glemmer at vi ikke er sendt ut i verden for å gjøre folk til mestere, men til lærlinger.

Et bilde av etterfølgelse. Det utfordrer, det er radikalt, men først og fremst er det et evangelium: vi skal få følge ham.

Lyset

Det neste bilde er fra et mørkt rom. Et ensomt lys på et bord skinner på to skikkelser ” Jesus og Nikodemus. Denne nattlige gjesten var også en som lengtet og han hadde en viss beundring for Jesus. Derfor ville han få hjelp av ham til å komme videre på sin vei. Der fikk han imidlertid en kraftig og sikkert sjokkerende tilbakemelding: Den vei du har slått inn på fører ikke fram.

Mange i dag tenker moralistisk om troens vei i likhet med Nikodemus. Fra utallige møter med skoleungdom sitter jeg tilbake med et litt nedslående bilde. De har fått det inntrykk at det kreves et moralsk minstemål for å kunne kalle seg en kristen. De tror det spørres etter en tilpasning til en livsstil eller en bestemt måte å oppleve Gud på. Undersøkelser har vist at mange unge som har forlatt kristne miljøer, ikke har gjort det på grunn av tvil på Bibelens budskap, men fordi de opplevde et konformitetspress som de ikke orket.

Det vi med et teologisk uttrykk kaller en lovisk oppfatning av troen er nesten uutryddelig, ser det ut til. I den nattlige samtale med Nikodemus peker Jesus på en helt annen vei, ikke en prestasjon av oss, men en gjerning av Guds Ånd, en ny fødsel. Vi kan drøfte fram og tilbake hva Jesus konkret siktet til med dette uttrykket. Det står i alle fall fast at dåp av barn er en kraftig utfordring til enhver tanke om å gjøre seg fortjent til frelsen ved intellektuelle eller moralske prestasjoner. Alt er av Gud og hans Ånd. Og en åndelig fornyelse skjer bare ved at budskapet om Guds nåde i Kristus får lyde klart og sterkt i våre menigheter (2.Kor 3, Gal. 3, 1-3).

I den nattlige samtale sies det noe om å komme til lyset (Joh. 3, 19-20). Det kan være ubehagelig fordi vår svakhet og hjelpeløshet blir ubønnhørlig avslørt, men først og fremst er det godt fordi det leder oss på rett vei - ikke lovens vei, men evangeliets.

Vannkrukken

Det neste er et bilde av en vannkrukke etterlatt ved brønnkanten. Den som bæres så flittig, og som er så livsnødvendig, den er nå blitt satt til side for et øyeblikk. Hva har ført til at kvinnen som bar den kunne finne på noe slikt? Forklaringen er enkel: det har hendt noe i hennes liv som kullkastet prioritertingene og brakte henne ut i noe hun aldri hadde forestilt seg.

Det begynte med at Mesteren tok en sjanse. Han beveget seg inn på en uvant og kanskje truende arena. For jødene var det fristende å gå utenom samaritanernes land. De så ned på folk der, og det gamle fiendskapet kunne medføre ubehageligheter. Det fikk også Jesus og disiplene oppleve ved en annen anledning (Luk. 9, 51 ff). Derfor var det enklere å gå utenom. Vi faller ofte i en tilsvarende fristelse. Det er så lett for oss å gå å de velkjente og trygge stiene, blant mennesker som forstår oss og viser velvilje. I og for seg er det ikke noe galt i det, men det fører neppe til at særlig mange vannkrukker blir satt til side.

For min del trenger jeg stadig å bli utfordret til å begi meg inn i ukjent terreng. Ofte vil jeg oppleve at det ikke er så farlig som jeg hadde innbilt meg. Fiendebilder blir korrigert, og jeg må kanskje gi slipp på en del av mine fordommer. Men jeg kan også møte motstand og aggresjon ” mot kristendom, mot kirken eller mot meg personlig. En som vil være Jesu medvandrer må våge det. Bak det alt sammen vil jeg kanskje ane lengselen ” tørsten. Den kan godt ligge bak det som i utgangspunktet kan se ut som en avvisning.

Denne lengselen kan være sammensatt og kristelig betont nokså tvilsom. Det var den så avgjort ved Sykars brønn. Samaritanerne hadde bare fått med seg deler av den bibelske åpenbaring. Det var derfor jødene var skeptiske til dem. Mye av den religiøsitet vi ser i vårt eget samfunn, er også mangelfull. Her kom nok Bispemøtet 1989 til å tegne et noe overfladisk og optimistisk bilde av nyreligiøsiteten. Det er ingen grunn til å romantisere. Som ved Sykars brønn trengs en vennlig og varsom korrigering. Den kilde de selv øser av kan ikke slukke tørsten. Der måtte hun lære å tenke i nye baner. Det som likevel kom til å bety mest, var at kvinnen ved brønnen ble møtt der hun befant seg ” med sin diffuse lengsel og sitt uryddige liv. Det ble en så dyptgripende erfaring at hun lot vannkrukken stå for å fortelle om ham hun hadde blitt kjent med.

Det er dette vi kaller personlig vitnesbyrd. Formuleringene var kanskje ikke så elegante eller dyptpløyende. Det som gjorde inntrykk, var at de vitnet om en erfaring hun hadde gjort. Det viser seg gang på gang at beretninger om ”levd liv” har større gjennomslagskraft enn våre kunstferdige taler. Derfor må vi ønske oss at mange i vårt travle samfunn kan sette til side sine vannkrukker fordi de har opplevd å bli møtt der de befinner seg, kanskje tvilrådige, kanskje ensomme, ja, kanskje med aggresjon mot kirke og kristendom, men med en tørst som ikke lar seg slukke. Vi må ha tro på at evangeliet om Jesus kan skape forandring i et menneskeliv, og at det får ringvirkninger slik at andre kommer til tro. Det var det som skjedde ved brønnen denne dagen. Kan vi oppleve det samme hos oss?

Flukten

Det neste bilde viser oss Jesus på flukt. Det kan være overraskende etter den dristige ferd inn i ukjent land som vi nettopp så. Noen har ment at det kan ha vært for å unngå en politisk farlig situasjon når folket etter brønderet i ørkenen ville gjøre ham til konge (Joh. 6,14 f.). Det kan tenkes, men det lå nok mer bak Jesu reaksjon. Det var ikke redsel for folket som fikk ham til å forlate folkemengden ved Tiberiasjøen. Tvert om ” Jesus var ikke redd for mennesker. Han oppsøkte dem eller lot seg finne av dem. Han så deres nød og hadde praktisk omsorg for dem ” her ved sjøen ved å stille deres sult. Måltidet de hadde sammen forteller også noe mer: han innbød til fellesskap, og det skjedde uten forhåndsgaranti eller kontrollspørsmål. Forsamlingen var sikkert meget sammensatt, likevel øste han utover sin kjærlighet i overflod - langt mer enn de ba om eller hadde bruk for.

Som folkekirke er dette en stående utfordring til oss. Vi skal være til stede i folket. Der vi har mulighet, skal vi avhjelpe menneskets nød, og vi skal åpne våre fellesskap uten å sikre oss. Denne dagen ved sjøen demonstrerte Jesus en evangelisk dristighet som vi stadig må forundre oss over og prøve å lære av. Men likevel kom det et øyeblikk da han ikke ville mer. Jesus trekker seg unna. Hva er grunnen til det”

Evangeliet antyder noen svar. Folket ville følge ham, men på sine premisser (Joh. 6,14 f.). Da sa Jesus nei. Han trakk seg unna. Siden konfronterer han dem og sier: Jesus svarte: ”Sannelig, sannelig, det sier jeg dere: Dere søker meg fordi dere spiste av brødene og ble mette, ikke fordi dere har sett tegn. Arbeid ikke for den mat som forgår, men

for den mat som består og gir evig liv, den som Menneskesønnen vil gi dere. For på ham har Gud, Faderen, satt sitt segl". (Joh. 6, 26-27)

På en måte kan vi kalle dette Jesu annen fristelse i ørkenen. Den har flere likhetstrekk med beretningen i Matt. 4. Jesus kunne også ved Tiberiassjøen ha vunnet tilslutning og anerkjennelse dersom han hadde fulgt folkets ønsker og sagt det de likte å høre. Den samme fristelsen møter oss som kirke. Vi kan la oss bruke av utenforliggende krefter. Vi kan foreta oss bevisst eller ubevisst tilpasning til makthavernes ønsker eller folkeviljen. En slik kirke kan oppnå innflytelse og popularitet, men den kan miste sin sjel. Jesus kan bli borte. Med all sin omsorg for folket lot Jesus seg aldri styre av dets krav eller ønsker. Han var villig til å være nær folket i ørkenen, men han lot seg ikke friste der. Også for ham var det en smal vei å gå. Med all sin åpenhet ga han aldri slipp på sin tydelighet. Han var nødt til å bære fram et budskap som kunne vekke anstøt. Det viser beretningen med all tydelighet. Det førte til avskalling. Også noen av disiplene gikk bort, men Jesus løp ikke etter for å forhandle med dem. Han så det ikke som en løsning å gå inn i en debatt for å finne en minnelig ordning. Det er noe trist over Jesus der han drar seg unna folkemengden. Han visste at den var som får uten hyrde, og han elsket dem. Han var villig til en dristig åpenhet overfor den, men aldri på bekostning av sannheten og det kall han hadde fått av Gud.

Steinene

Et nytt bilde trer fram, denne gang av steiner som er sluppet ned i sanden. Noen fotspor syns " folk som har stått der, men siden fjernet seg. Det står også noe skrevet i sanden, men det er ikke lett å se hva det er. Men steinene er lette å se. De ble båret hit av folk som hadde klare meninger og som kjempet for sannheten uten kompromiss og uten nåde. Også Jesus var tydelig på hva som var rett og galt. Heller ikke fortellingen om kvinnen som var grepet i hor, kan tas til inntekt for noe annet. "Gå bort og synd ikke mer", sa han til henne. Sannheten sto altså fast - men evangelisten kobler noen ganger ordet sannhet "med nåde". Sannhet uten nåde er drepende. Jesus møtte henne ikke med steiner i hendene. Også de andre måtte slippe sine steiner da de så sannheten om sine egne liv.

Vi er i en kirkesituasjon som krever tydelig veiledning, blant annet på det etiske område. Men det uroer meg dersom folk opplever at vi møter dem med steiner i hendene i stedet for at vi vennlig viser den rette vei.

Jeg ser steinen ligge der og spørsmålet presser seg på : ligger mine der også" Eller bærer jeg på dem fortsatt"

Har vi sten i våre hender
når vi møter den som falt"
Har vi dom i våre øyne,
så vårt blikk blir hardt og kaldt"
Har vi glemt vår egen krise
og vårt eget nederlag
og det regnskap vi må vise
på vår egen oppgjørs dag"

Vi vil slippe våre stener.
Vi vil rekke frem vår hånd.
Kristus mildner våre øyne
når han gir oss av sin ånd.

Vi har alle falt i støvet.
Alle trenger vi en bror.
Han som elsket, ber oss prøve
å gi varme til vår jord.
(Norsk salmebok nr. 709)

Bordet

Et nytt bilde kommer fram ” et vi ofte ser gjengitt i kirkekunsten: Jesus og apostlene ved det siste måltid. Det forteller om hans kirke på jord ” på fellesskapet med ham og hverandre. Makthaverne er på avstand nå, de planlegger å utrydde ham. Folket har vendt ham ryggen. Nå sitter han tilbake med noen få.

Hans vilje til fortsatt å nå folket sto fast ” men det var apostlene han satset på for å oppnå det. Uten denne flokken ville vi nok hatt beretninger om folkemøter i Galilea eller Jerusalem; vi hadde hørt om under som skjedde eller taler som ble holdt ” men vi ville ikke hatt noen kirke.

Misjonsvitenskapen taler om Jesu dobbeltstrategi, et grensesprengende virke for å nå ut ” og samtidig en bevisst konsentrasjon om disiplene. Det ser ut til at han tenkte at han måtte nå inn til dem for å nå ut til folket.

Noen taler i dag litt foraktelig om de trofaste kristne. Og det er lett å peke på svakheter hos dem. De kan være både korttenkte og sneversynte. I så måte er de nokså like disiplene. Og Jesus kjente deres svakhet. Likevel elsket ham dem til helt det siste, som evangelisten skriver. Hvor langt er ikke denne holdning fra den forakt for kirken som vi kan møte i dag ” endog hos prester og teologer. Kanskje de tror at de ved å tale nedsettende om den vil score poeng hos omverdenen - kanskje er det et uttrykk for utålmodighet. Fra ulike sider av kirkelandskapet lyder denne nedrakkingen.

Bibelen lærer oss noe annet. Jesus foraktet ikke disiplene. Han vasket deres føtter som tegn på sin kjærlighet - ja mer, i liknelsen om vintreet gjør han seg til ett med sin kirke. Han våger å identifisere seg med den i all dens svakhet.

Den kjærlighet han viste oss vil han at vi skal vise overfor hverandre. Den skal være et vitnesbyrd i en fiendtlig verden. Kanskje vil det være en tale som er sterkere enn mange ord. Jeg sier ikke at vi skal la være å påpeke svakheter. Det er vår plikt, men det må gjøres på en måte som vitner om vår samhörighet med denne kirke som Jesus har valgt å bruke. Vi trenger en ny holdning til dem som bærer dagens byrde og hete i våre menigheter. Jeg tror også at vi bør bruke tid på det samme som Jesus gjorde: en indre åndelig opprustning. I Ef. 4, 11 - 16 skisseres det en kan kalle en strategi for vekst:

- istandsetting av de troende så de kan utføre sin tjeneste (vers 12)
- vekst i kjennskap til Guds Sønn (vers 13)
- evne til å motstå falsk lære (vers 14)
- innbyrdes kjærlighet (vers 15)
- ”slik vokser legemet og blir bygd opp i kjærlighet” (vers 16).

Vi har i de senere år bygd ut et nettverk av arbeidsveiledere i vår kirke, noe vi har hatt nytte av. Nå trengs det kanskje et initiativ for å framelske og utruste åndelige veiledere. Det kan skje med basis i kirkens gamle veiledertradisjon, gjennom samtaler, mentor-virksomhet, sjelesorg og retreatar. Visjonen må være en disippelkrets som villige til å ta ansvar og som er i

stand til å veilede søkende mennesker.

Kullilden

Det siste bildet er i morgenlys. En kullild er i ferd med å dø ut. Rundt den har disiplene sittet, men nå har de dratt ut i verden med vitnesbyrde om Jesus.

Men først hadde han samlet dem ved kullilden. Kanskje ble noen av dem minnet om nederlagets kullild, den som var tent på gårdsplassen ved yppersteprestens bolig. Det var der Peter sviktet sin Mester. Det ble for vanskelig å følge Jesus enda det hadde vært hans kall. Men nå samlet Jesus dem ved en ny kullild. Det var et sted for oppgjør, oppreisning, tilgivelse og nytt kall til tjeneste. Denne tjeneste er alltid basert på nåde. Det var disiplenes utfordring, og den er også vår. Vi har også så ofte veket unna og vært redde for omkostningene. Han gir oss like fullt en ny sjanse.

Våre veier ut i verden blir forskjellige. Det var de også for disiplene. Peter fikk høre at han ikke skulle være så opptatt med akkurat det. Det som teller, er at han følger Jesus. Til sist er dette det eneste som betyr noe også for oss.